

МОЛОДІЖНИЙ РУХ В УКРАЇНІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ І ЮРИДИЧНО-ПРИКЛАДНИЙ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИКОРУПЦІЙНОГО ТА ІНШИХ ПРІОРИТЕТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

THE YOUTH MOVEMENT IN UKRAINE: THEORETICAL AND LEGAL-APPLIED ASPECTS OF THE IMPLEMENTATION OF ANTI-CORRUPTION AND OTHER PRIORITIES UNDER MARTIAL LAW

Долгий О.О., д.ю.н., с.н.с.,
головний науковий співробітник Наукового центру проблем
виховання доброчесності та запобігання корупції у секторі безпеки та оборони
Національний університет оборони України

Долгий О.А., д.н. держ.упр., професор,
професор кафедри правоохоронної діяльності
Державний податковий університет

У статті досліджено такі пріоритетні аспекти молодіжного руху в Україні, як антикорупційний, волонтерство під час дії правового режиму воєнного стану, підприємництво і відбудова країни. Зазначено, що антикорупційний напрям є найпріоритетнішим в діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування, громадських об'єднань, свідомих громадян України. Поширеність корупції, її системний характер в країні, не тільки шкодять авторитету нашої держави як воюючої країни, а є головною перепорою вступу України до ЄС і НАТО, а тепер може завадити отриманню цільової військової допомоги від наших партнерів. Аналіз наукових досліджень, що були здійснені до початку російсько-української війни, яка триває з 2014-го року, а також котрі були видані пізніше, в тому числі – після повномасштабного вторгнення агресора в Україну 24 лютого 2022 року, надав підстави виділити протидію корупції, волонтерство, підприємництво і відбудову країни, зокрема, у післявоєнний час, в якості пріоритетних напрямів вітчизняного молодіжного руху. Окреслені напрями узгоджуються з інтересами національної безпеки держави.

Зазначене підтверджує аналіз закріплених в Стратегії національної безпеки України від 14 вересня 2020 р. пріоритетів національних інтересів та гарантування національної безпеки, а також визначених загроз в цій сфері, результати якого, у співставленні з практикою, вказують на все ще існуючий недосконалий стан організації функціонування вітчизняних антикорупційних механізмів. Це підтверджує й оцінка результатів їхнього функціонування, що кожного року здійснюється на міжнародно-експертному рівні. У подоланні такого антисуспільного явища, як корупція, держава має докладати максимальних організаційних зусиль для залучення всього комплексу наявних протикорупційних сил та засобів, антикорупційного потенціалу молоді, молодіжних громадських організацій. Держава також має забезпечити формування у молоді свідомого ставлення до репутаційного інституту, негативного відношення до корупційних та інших антисуспільних проявів шляхом вироблення та реалізації відповідних заходів молодіжної політики, як пріоритетного напрямку державної політики, забезпечення належних умов і гарантій об'єднання можливостей молоді та держави в протидії корупційним проявам в Україні, у поширенні волонтерства, молодіжного підприємництва і концентрації потенціалу молоді на післявоєнній відбудові країни.

На завершення підкреслюється, що серед освітньо-виховних пріоритетів для нового покоління, як під час війни, так і в післявоєнний період, одним із головних має бути виховання несприйняття корупції, її проявів у будь-якій формі, що покладається в основу і без чого неможливі формування ані моральної, ані громадянської культури нашої молоді – майбутнього України.

Ключові слова: воєнний стан, молодіжний рух, молодіжна політика, пріоритети, корупція, волонтерство, молодіжне підприємництво, відбудова країни.

The article examines such priority aspects of the youth movement in Ukraine as anti-corruption, volunteering during the legal regime of martial law, entrepreneurship and the reconstruction of the country. It is noted that the anti-corruption direction is the highest priority in the activities of state authorities, local governments, public associations, and conscious citizens of Ukraine. The prevalence of corruption, its systemic nature in the country, not only harms the authority of our state as a belligerent country, but is the main obstacle to Ukraine's accession to the EU and NATO, and now it can prevent receiving targeted military aid from our partners. The analysis of scientific studies that were carried out before the beginning of the russian-Ukrainian war, which has been ongoing since 2014, as well as those that were published later, including after the full-scale invasion of Ukraine by the aggressor on February 24, 2022, provided grounds for highlighting the fight against corruption, volunteerism, entrepreneurship and the reconstruction of the country, in particular, in the post-war period, as priority directions of the national youth movement. The outlined directions are consistent with the national security interests of the state.

The analysis of the priorities of national interests and guaranteeing national security established in the National Security Strategy of Ukraine dated September 14, 2020, as well as the identified threats in this area, indicate the still existing imperfect state of the organization of the functioning of domestic anti-corruption mechanisms. This is also confirmed by the assessment of the results of their functioning, which is carried out every year at the international expert level. In overcoming such an anti-social phenomenon as corruption, the state must make maximum organizational efforts to attract the entire complex of available anti-corruption forces and means, the anti-corruption potential of youth, youth public organizations. The state should also ensure the formation of a conscious attitude towards the reputational institution in the youth, a negative attitude towards corruption and other anti-social manifestations through the development and implementation of appropriate youth policy measures as a priority direction of the state policy, ensuring the proper conditions and guarantees for combining the capabilities of the youth and the state in countermeasures manifestations of corruption in Ukraine, in the spread of volunteerism, entrepreneurship and the concentration of youth potential in the post-war reconstruction of the country.

In conclusion, it is emphasized that among the educational and educational priorities for the new generation, both during the war and in the post-war period, one of the main ones should be the education of non-acceptance of corruption, its manifestations in any form, which is the basis and without which it is impossible formation of neither moral nor civil culture of our youth – the future of Ukraine.

Key words: martial law, youth movement, youth policy, priorities, corruption, volunteering, youth entrepreneurship, country reconstruction.

Діяльність з розвитку молодіжного руху завжди була актуальною для Української держави. Але ще більше цей напрям актуалізувався з початком російсько-української війни, яка триває з 2014 року. Особливо – після повномасштабного вторгнення агресора в Україну 24 лютого 2022 року. Дійсно, молодь¹ сьогодні воює на фронті, здійснює волонтерську діяльність, працює на підприємствах, у тому числі – оборонних, реалізує бізнесові проекти – як суб'єкт молодіжного підприємництва, долучається до заходів із запобігання та протидії правопорушенням, зокрема, корупційним, що першочергово має регулюватися і підтримуватися державою. Останній напрям, беззаперечно, є найпріоритетнішим в діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування, громадських об'єднань, свідомих громадян України – незалежно від віку. Це навряд чи потребує додаткового обґрунтування, бо відомо, що саме поширеність корупції, її системний характер, не тільки шкодить нашому авторитету – воюючої країни, а є головною перепороною вступу України до ЄС і НАТО, а тепер – ще й може перешкоджати отриманню цільової військової допомоги від наших партнерів.

Визначивши за мету дослідження здійснення оцінки висвітлених в теорії, як пріоритетних, складових молодіжного руху – за антикорупційним напрямом, а також волонтерство, молодіжне підприємництво і відбудова країни, та використовуючи авторські матеріали, оприлюднені 12 травня 2023 р. під час проведення Всеукраїнської науково-практичної конференції «Право в умовах воєнного стану: проблеми та перспективи», зупинимось на цих аспектах проблеми докладніше.

Теоретико-прикладні аспекти, що стосуються розвитку і становлення молоді, досліджували К. Агапова, В. Андрущенко, Є. Бородін, В. Барабаш, Н. Бровко, І. Буряк-Габрись, О. Волошин, М. Головатий, В. Головенько, П. Горінов, Н. Драпушко, Р. Драпушко, І. Ільїнський, О. Ільюк, Г. Коваль, В. Конопельський, К. Краус, Н. Краус, С. Луценко, В. Осецький, А. Острікова, Н. Паніна, В. Прилуцький, В. Редзюк, С. Сімакова, Т. Черкашина та ін. Значну увагу ці дослідники приділили проблематиці організації руху української молоді, молодіжній політиці держави, молодіжним ініціативам, у тому числі під час дії правового режиму воєнного стану, та ін.

Щодо обґрунтованого в теорії на понятійному рівні тлумаченні змісту молодіжного руху, то у загальному сенсі, молодіжний рух, який, що визнано, є складним явищем, в теорії розглядається як такий, що, «...як мінімум, складається з організованої молоді, яка юридично оформлена у свої громадські об'єднання, та неформальної самоорганізованої молодіжної ініціативи, «молодіжної субкультури», які взаємно доповнюються» [1, с. 127].

Є зрозумілим, що молодіжний рух – це процес, у руслі якого розробляються і реалізуються нові вертикалі системних соціокультурних, політичних, освітніх, економічних перетворень. Саме через призму зародження локальних молодіжних культур, стилів життя, політичних течій тощо пізніше відбудеться ребрединг способу життя та культури нації в цілому. Тому надзвичайно важливо, щоб сучасний молодіжний рух як сукупність різних організацій, неформальних угруповань, течій, об'єднань, права яких окреслено Загальною декларацією прав людини та закріплено Конституцією України, був активною складовою громадянського суспільства з функціонуючими механізмами самоорганізації, саморегуляції та самоконтролю, що сприятиме подальшому розвитку українських демократичних

інститутів та проєвропейських ініціатив, глобалізацією всіх сфер суспільного життя [2, с. 71]. Вважаємо, російсько-українська війна внесла свої корективи у зазначений процес, сформувавши пріоритети вітчизняного молодіжного руху в умовах воєнного стану.

Регулювання молодіжного руху здійснюється шляхом реалізації заходів молодіжної політики держави, що, відповідно до п. 10 ст. 1 Закону України «Про основні засади молодіжної політики» від 27.04.2021 р. № 1414-IX, визначається як напрям державної політики, спрямований на створення соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов і гарантій для соціалізації та інтеграції дітей та молоді в суспільні процеси, що здійснюються в інтересах дітей та молоді та за їх участю.

Державне управління молодіжною політикою покладено на Міністерство молоді та спорту України (п. 1 ст. 8 Закону України «Про основні засади молодіжної політики» від 27.04.2021 р. № 1414-IX).

Заходи з реалізації молодіжної політики спираються, перш за все, на законодавчі принципи, окреслені у ст. 4 «Принципи молодіжної політики» Закону України «Про основні засади молодіжної політики» від 27.04.2021 р. № 1414-IX: міжвідомчої та міжсекторальної взаємодії, обґрунтованості, участі молоді, рівності прав дітей та молоді.

На законодавчі принципи спираються обґрунтовані в теорії, зокрема, такі принципи молодіжної політики (М. Головатий): принцип участі, принцип гарантій, принцип соціальної компенсації, принцип пріоритету. Щодо останнього, то цей принцип вважається одним із базових, на які спирається державна молодіжна політика з регулювання суспільних відносин у сфері молодіжного руху. Як доведено, коли йдеться про принцип пріоритету державної молодіжної політики, то це означає, що «в ході здійснення державної молодіжної політики мають, в першу чергу, стимулюватися та підтримуватися ті молодіжні проекти, програми, ініціативи, що сприяють розв'язанню найпекучіших проблем молоді» [3, с. 12], які сьогодні значною мірою загострилися після повномасштабного вторгнення агресора в Україну.

Серед основних завдань роботи молоді – молодіжної роботи – ст. 13 Закону України «Про основні засади молодіжної політики» від 27.04.2021 р. № 1414-IX закріплює: формування у молоді загальнонародських, загальнокультурних і загальнонаціональних цінностей, громадянських, підприємницьких та інших компетентностей; розвиток волонтерства; забезпечення партнерської підтримки стосовно тих, хто проживає на тимчасово окупованій території України, та внутрішньо переміщених осіб та ін.

Основні стратегічні пріоритети для молоді визначені в Національній молодіжній стратегії до 2030 року, затвердженій Указом Президента України від 12.03.2021 р. № 94/2021. Це наступні: безпека – підвищення безпеки середовища і посилення життєстійкості молоді; здоров'я – формування навичок здорового способу життя, розвиток та збереження фізичної культури, культури здорового харчування та психогігієни; спроможність – залучення молоді до участі у суспільному житті, підвищення її самостійності, конкурентоспроможності, формування у молоді громадянських компетентностей; інтегрованість – підвищення мобільності, соціальної і культурної інтеграції молоді в суспільне життя України та світу.

Характеризуючи новітній етап розвитку української державності та національної ідентичності українців, що відбувається в умовах російсько-української війни, стосовно молодого покоління українців, дослідники підкреслюють: «...молоді люди є одним з найбільших рушіїв волонтерського та громадського руху...» [4, с. 322], а наша молодь «...є рушійною силою у входженні України у світову демократичну спільноту» [5, с. 166]. До прикладу, пригадаємо провідну роль молоді в Револуції на граніті

¹ За п. 17 ст. 1 Закону України «Про основні засади молодіжної політики» від 27.04.2021 р. № 1414 «молодь – молоді особи – особи віком від 14 до 35 років, які є громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах» (у науковій діяльності існує поняття «молодий вчений» – до 35 років, а для тих, хто має науковий ступінь доктора наук, – це вчений до 40 років (п. 11 ст. 1 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 26.11.2015 р. № 848-VIII).

(жовтень 1990 р.), активну участь молоді в Помаранчевій революції (листопад-грудень 2004 р.) та в Революції гідності – Євроволоції (листопад 2013 р. – лютий 2014 р.).

Дослідженнями, проведеними під час дії правового режиму воєнного стану, доведено: російсько-українська війна підтвердила, що «...українці, незалежно від вікової категорії чи економічного статусу, мають чітку позицію, орієнтовану на перемогу, не стоять осторонь, а щоденними вчинками намагаються зробити усе для її наближення» [5, с. 162], а українська молодь, серед них й «...учнівські та студентські колективи, щиро та активно допомагають армії. Позитивна мотивація та прагнення бути соціально значеними у нелегкій для держави час стали основними орієнтирами сучасної молоді» [5, с. 163]. Окреслені пріоритетні орієнтири молоді в умовах воєнного стану мають підтримуватися державою і в подальшому, в повоєнний час. Тим більше, що певна частина молодих людей після 24 лютого 2022 р. опинилася за кордоном і держава має мотивувати їх повернення в Україну.

Варто також відмітити як пріоритетний, надзвичайно важливий під час дії правового режиму воєнного стану і для повоєнної відбудови країни, економічний напрям молодіжного руху – молодіжне підприємництво. Його розглядають «як ключ до економічного відновлення повоєнної України» [6, с. 151]. Цей пріоритетний напрям активно реалізується молоддю і в умовах воєнного стану. Та сьогодні, в цих умовах, існує «...низка перешкод та викликів, що постають перед молоддю, зокрема, в східних регіонах України, чим ближче до лінії зіткнення вони проживають» [6, с. 153]. Зазначені перешкоди і виклики стають на заваді реалізації молодіжних ініціатив, є перешкодою сталому розвитку молодіжного руху.

Відмічаючи існуючі розбіжності в тлумаченні дослідниками терміну «молодіжний рух» [див., наприклад: 1; 2; 7; 8; 9 та ін.], в інтересах нашого дослідження виділимо визначення, що обґрунтоване Т. Черкашиною: «це форма організованої діяльності молоді, яка відображає активну соціальну позицію, спрямовану на досягнення спільних цілей, задоволення спільних потреб, на захист, збереження, зміну, зміцнення та розповсюдження системи цінностей, стосунків, що склалися між членами молодіжної групи, організації, спілки чи молодіжного об'єднання» [7, с. 59]. Тобто, згідно до наведеного визначення, соціальна активність молодого покоління – молоді – виходить за межі їхніх специфічних вимог та цілей, і поширюється на цілі й інтереси інших соціальних груп, оскільки організаціона діяльність молоді скерована в тому числі і на:

- 1) захист,
- 2) збереження,
- 3) зміну,
- 4) зміцнення та розповсюдження напрацьованих в рамках тієї чи іншої молодіжної групи тощо системи цінностей та ін.

Забезпечити зазначене, не виходячи за межі тієї чи іншої молодіжної групи, організації, спілки, молодіжного об'єднання, навряд чи можливо.

Наразі, під час дії правового режиму воєнного стану, немає потреби додатково доводити, що головним інтересом і пріоритетом усіх вікових груп українського суспільства є надійність сектору безпеки і оборони, національної безпеки держави, важлива роль у забезпеченні якої, без сумніву, належить молоді. При цьому сьогодні вже ніхто не приховує, що головною загрозою національній безпеці України є корупція. З цього приводу відомі негативні вислови чинного і попереднього президентів США, а ця країна – сьогодні наш головний партнер. Головна увага приділена корупції в Україні та протидії їй у Переліку пріоритетних реформ, який нещодавно надійшов від США. Озвучувалися українські корупційні проблеми і на жовтневому 2023-го року саміті ЄС, що відбувся в Брюсселі.

Далі, для досягнення мети нашого дослідження, розглянемо докладніше два нормативно-правових акта: Стратегію національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни», що затверджена Указом Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України» від 14 вересня 2020 р. № 392/2020 (далі – Стратегія) і Державну антикорупційну програму на 2023–2025 роки, затверджену постановою Кабінету Міністрів України від 4 березня 2023 р. № 220.

Національно-безпекові пріоритети нашої держави окреслені в чинній Стратегії, де, серед іншого, визначаються [10]:

- пріоритети національних інтересів України та забезпечення національної безпеки, цілі та основні напрями державної політики у сфері національної безпеки;
- поточні та прогнозовані загрози національній безпеці та національним інтересам України з урахуванням зовнішньополітичних та внутрішніх умов;
- основні напрями зовнішньополітичної та внутрішньополітичної діяльності держави для забезпечення її національних інтересів і безпеки;
- напрями та завдання реформування й розвитку сектору безпеки і оборони та ін.

У цьому документі, зокрема, наголошується, що саме корупція перешкоджає виведенню української економіки з депресивного стану, унеможливує її стале і динамічне зростання, підвищує уразливість до загроз та підживлює кримінальне середовище (п. 24 Розділу II Стратегії).

На жаль, не зважаючи на заходи, що вживаються, рівень корупційних загроз в Україні не зменшується. Так, за 2022 рік в Індексі сприйняття корупції [11] Україна отримала 33 бали із 100 можливих (2019 р. – 30 балів, 2020 р. – 33, 2021 р. – 32), посівши таким чином 116 місце зі 180 країн, та, по суті, повернувшись на «чільне» місце, яке займала ще в 2020 році.

Таким чином, закріплені в Стратегії пріоритети національних інтересів та гарантування національної безпеки, а також визначені загрози в цій сфері, вказують на все ще існуючий недосконалий стан організації функціонування вітчизняних антикорупційних механізмів. Це підтверджує й оцінка результатів їхнього функціонування, що кожного року здійснюється на міжнародно-експертному рівні. У Стратегії (п. 6 Розділу I, п. 24 Розділу II) акцентується увага на необхідності активізації антикорупційних механізмів.

Отже, реалізація пріоритетів національних інтересів України та забезпечення національної безпеки має здійснюватися, в тому числі, за таким напрямом, як захист особи, суспільства і держави від правопорушень, серед них – корупційних (п. 6 Розділу I Стратегії). Останнє здійснюється в процесі реалізації антикорупційних заходів, до яких держава має більш активно залучати і молодь країни.

У зазначеному контексті звернемо увагу на затверджену Кабінетом Міністрів України в поточному році Державну антикорупційну програму на 2023–2025 роки [12] (далі – ДАП). На наш погляд, цей документ є прикладним орієнтиром і для молоді. Обов'язковість досягнення його цілей кожним конкретним виконавцем буде вказувати на отриманий ними результат у процесі організації та вжиття антикорупційних заходів. А виконання ДАП, на думку фахівців з антикорупційної діяльності [13], важливе не лише для отримання Україною членства в ЄС (додамо – і в НАТО) та прозорі повоєнної відбудови, але й для належної відповіді на існуючий запит суспільства, його молодіжних верств на справедливість (за даними дослідження суспільних настроїв, яке проведено на замовлення USAID, близько 84% громадян, в тому числі – молодь, готові виходити на протести проти корупції – навіть під час війни [14]). Визнаємо, на тлі викритих під час російсько-української війни фактів корупції, в тому числі –

серед високопосадовців, ці антикорупційні настрої значною мірою посилілись.

Зі змісту ДАП вбачається, що питання, пов'язані з досліджуваною нами сферою, містяться в її Додатку 1 «Очікувані стратегічні результати з виконання Державної антикорупційної програми на 2023–2025 роки» [12]. Серед них, що стосуються:

1) формування негативного ставлення до корупції (п. 1.2, Розділ I), де показниками (індикаторами) досягнення є те, що:

а) за результатами опитування має бути встановлено, що частка представників молоді (вікова група 18–29 років), яка негативно ставиться до корупційних проявів, становитиме не менше 50%;

б) заклади загальної середньої освіти, професійної (професійно-технічної) освіти та вищої освіти мають бути середовищем, яке сприяє формуванню доброчесної молоді;

2) забезпечення доброчесності політичних партій та виборчих кампаній (п. 1.5, Розділ I), де показником (індикатором) досягнення є те, що на законодавчому рівні, серед іншого, визначено вичерпний перелік пріоритетних напрямів для використання політичними партіями коштів державного фінансування, зокрема, для підвищення інтересу молоді до політичної діяльності.

Крім того, в Додатку 2 «Заходи з виконання Державної антикорупційної програми на 2023–2025 роки» до ДАП [12], щодо забезпечення доброчесності політичних партій та виборчих кампаній (п. 1.5, Розділ I) вказується на супроводження розгляду проекту Закону України «Про політичні партії» у Верховній Раді України (зокрема, у разі застосування до нього Президентом України права вето) після проведення консультацій із Кабінетом Міністрів України та Верховною Радою України (найменування та зміст заходу), відповідно до якого, серед іншого, буде визначено вичерпний перелік пріоритетних напрямів використання політичними партіями коштів державного фінансування, в тому числі – на підвищення інтересу молоді до політичної діяльності.

Загальна оцінка положень Державної антикорупційної програми на 2023–2025 роки вказує на підвищену увагу до молоді на стратегічному рівні державного управління – в площині організації її антикорупційного виховання, посилення статусу молоді як важливого й дієвого суб'єкта протидії корупції, стимулювання антикорупційного руху молоді.

На наш погляд, у подоланні такого антисуспільного явища, як корупція, держава має докладати максимальних організаційних зусиль для залучення всього комплексу наявних протикорупційних сил і засобів, антикорупцій-

ний потенціал молоді, молодіжних громадських організацій. Вочевидь, у зазначеному сенсі заслуговують на державну підтримку Всеукраїнська молодіжна організація «Молодь проти корупції», ініціативи НАЗК і НАБУ [див.: 15; 16], так і як розповсюдження досвіду інших країн щодо залучення молоді до боротьби з корупцією, Антикорупційні школи НАБУ, Всеукраїнський молодіжний табор «Студенти проти корупції», інформаційно-просвітницькі компанії «Студенти проти корупції», систематичне проведення молодіжних конкурсів «Молодь проти корупції» та інші антикорупційні проекти.

При цьому обов'язково повинні враховуватися їхні ініціативи у сфері протидії корупції. До того ж, саме держава має забезпечити формування у молоді:

1) свідомого позитивного ставлення – до репутаційного інституту;

2) негативного – до корупційних та інших антисуспільних проявів.

На завершення, в якості висновку, зазначимо наступне.

Підтримуючи наступне теоретичне обґрунтування: «Новітній сучасний етап становлення української державності, національної ідентичності українців відбувається в умовах війни. Молоде покоління є рушійною силою у входженні України у світову демократичну спільноту. Активна суспільна позиція, патріотизм, готовність стати на захист своєї Батьківщини, моральна та громадянська культура молодого покоління стали пріоритетними завданнями освітнього процесу в умовах воєнного стану» [5, с. 166], підкреслимо, що серед освітньо-виховних пріоритетів для нового покоління, як під час війни, так і в повоєнний період, одним із головних має бути виховання несприйняття корупції, її проявів у будь-якій формі, що має покладатися в основу просвітництва і без чого неможливе формування ані моральної, ані громадянської культури нашої молоді – майбутнього України.

Роль молодіжних ініціатив і рухів, загалом участі молоді в подоланні такого ганебного явища, як корупція в Україні, є надзвичайно важливою при забезпеченні організації застосування та результативного функціонування антикорупційних механізмів. Зазначене актуалізує вироблення та реалізацію відповідних заходів молодіжної політики, як її пріоритетного напрямку, забезпечення належних (правових, організаційних, економічних, мотиваційних тощо) умов і гарантій об'єднання можливостей молоді та держави в протидії корупційним проявам в Україні, у поширенні як пріоритетів молодіжного руху волонтерства, молодіжного підприємництва і концентрації потенціалу молоді на повоєнній відбудові України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барабаш В. В. Молодіжний рух як об'єкт і суб'єкт реалізації молодіжної політики. Український соціум. 2004. № 1 (3). С. 119–130. URL: https://ukr-socium.org.ua/wp-content/uploads/2004/01/119-130_no-1_vol-3_2004_UKR.pdf (дата звернення: 04.10.2023).
2. Редзюк В. Молодіжний рух демократичного та євроінтеграційного спрямування в Україні: проблеми реалізації ініціатив молоді. *Переяславський літопис*. 2016. Вип. 10. С. 69–74. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Perlit_2016_10_10 (дата звернення: 04.10.2023).
3. Цитується за: Молодіжна політика в Україні: навчальний посібник / П. В. Горінов, Р. Г. Драпушко, Н. А. Драпушко, О. Є. Ільок / За заг. ред. акад. проф. В. П. Андрущенка. Київ: Український державний університет ім. Михайла Драгоманова, 2023. 304 с.
4. Острікова А. С., Бородин Є. І. Публічне адміністрування молодіжної політики в умовах війни в Україні: перехід від гуманітарного реагування до процесів відновлення. *Наукова весна* 2023: матеріали XIII Міжнародної науково-технічної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених, Дніпро, 1–3 березня 2023 року / Національний технічний університет «Дніпровська політехніка». Дніпро: НТУ «ДП», 2023. С. 322–324. URL: https://rmv.nmu.org.ua/ua/arkhiv-zbirok-konferentsiy/naukova-vesna-2023/Scientific_Spring_2023.pdf (дата звернення: 04.10.2023).
5. Бурак-Габриль Ірина. Волонтерство здобувачів освіти професійно-технічних навчальних закладів в умовах воєнного стану. *Український педагогічний журнал*. 2023. № 2. С. 162–169.
6. Краус К. М., Краус Н. М., Осецький В. Л. Молодіжне підприємництво та політика підтримки молоді в умовах воєнного стану. *European scientific journal of Economic and Financial innovation*. 2023. № 1 (11). С. 150–163.
7. Черкашина Т. О. Функціонування молодіжних рухів та організацій в умовах сучасного українського суспільства (на прикладі Херсонської області): дис. ... канд. соціол. наук: 22.00.04. Харків, 2016. 244 с. URL: <http://dissertations.karazin.ua/sociology/resources/cc33e8e60d32a3ba824a04a510d3b017.pdf> (дата звернення: 05.10.2023).

8. Бровко Н. І., Сімакова С. І. Молодіжні організації та їх вплив на формування правосвідомості особистості. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. 2020. Том 31 (70). Ч. 1. № 2. С. 1–7. URL: https://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/2_2020/part_1/3.pdf (дата звернення: 05.10.2023).

9. Конопельський В. Я., Агапова К. В. Історико-правові передумови виникнення та розвитку неформальних молодіжних угруповань в Україні. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2021. № 3. Том 2. С. 89–95.

10. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 14 вересня 2020 р. № 392/2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037> (дата звернення: 07.10.2023).

11. Індекс сприйняття корупції – 2022. Маятник боротьби з корупцією в Україні: крок вперед після кроку назад. URL: <https://cpi.ti-ukraine.org/> (дата звернення: 07.10.2023).

12. Про затвердження Державної антикорупційної програми на 2023-2025 роки: постанова Кабінету Міністрів України від 4 березня 2023 р. № 220. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2023-%D0%BF#Text> (дата звернення: 08.10.2023).

13. Див.: Виконання затвердженої сьогодні Державної антикорупційної програми на 2023-2025 роки дасть відповідь на гострий суспільний запит на справедливість. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/vykonannya-zatverdzenoyi-sogodni-derzhavnoyi-antikoruptsiynoyi-programy-na-2023-2025-roky-dast-vidpovid-na-gostriy-suspilnyj-zapyt-na-spravedlyvist/> (дата звернення: 08.10.2023).

14. Як Україна намагається побороти корупцію, що виросла під час війни. Інтерв'ю очільника НАЗК Олександра Новікова. *Журнал Forbes Ukraine*. URL: <https://forbes.ua/money/vid-nabu-do-zaluzhnogo-yak-ukraina-namagaetsya-poboroti-koruptsiyu-shcho-viroslo-pid-chas-viyuni-intervyu-ochilnika-nazk-novikova-08022023-11588> (дата звернення: 08.10.2023).

15. Підтримка та розвиток молоді – важлива складова запобігання корупції – Гізо Углава. Національне антикорупційне бюро України. URL: <https://nabu.gov.ua/news/novyny-pidtrymka-ta-rozvytok-molodi-vazhlyva-skladova-zapobigannya-koruptsiyi-gizo-uglava/> (дата звернення: 09.10.2023).

16. Як у світі залучають молодь до боротьби із корупцією. Офіс доброчесності Національного агентства з питань запобігання корупції. URL: <https://prosvita.nazk.gov.ua/blog/yak-u-sviti-zaluchayut-molod-do-borotby-iz-koruptsiyeyu#> (дата звернення: 09.10.2023).